

Рецензії

Мурашин Олександр Геннадійович,
доктор юридичних наук, професор,
директор Інституту права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету «Україна»

Комплексне дослідження ролі інституту автономії у державному будівництві

Рецензія на монографію Н. А. М'яловицької «Автономія та її роль у державному будівництві (країни Європи)».

Ключові слова: автономія, державний устрій, унітарна держава, федерація.

Проблема вибору оптимальної форми держави та ефективних державних інститутів була завжди однією з найголовніших у державному будівництві. Не втратила своєї актуальності ця робота і в сучасний період. Тому слід вітати розробку доцентом юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Н. А. М'яловицькою однією з найскладніших і недостатньо досліджених тем у конституційному праві — ролі автономій у державному устрої країн Європи, яка дістала своє завершення у рецензованій монографії¹.

Цінність наукової праці Н. А. М'яловицької визначається тим, що автор для глибокого розуміння досліджуваної теми всебічно проаналізувала еволюцію розвитку автономій та розмаїття їх форм на всіх етапах історії європейських держав від стародавнього світу до наших днів. На основі проведеного аналізу конституцій та інших законодавчих актів держав Європи, які мають у своєму складі автономії, автор дійшла висновку, що автономізація є одним з ефективних шляхів удосконалення державного устрою як унітарних, так і федеративних держав. Автономні утворення при їх запровадженні у комплексі вирішують три важливих проблеми державотворення: децентралізацію влади, регулювання міжнаціональних відносин і захист культурних цінностей народів, що проживають на території даної країни.

У монографії здійснено порівняльний аналіз автономних утворень у сучасних країнах Західної та Південно-Східної Європи. Для їх характерис-

¹ М'яловицька Н. А. Автономія та її роль у державному будівництві (країни Європи). — К.: Логос, 2009. — 504 с.

тики автор використала значну кількість першоджерел, у тому числі зарубіжних. Використані також наукові праці вітчизняних та зарубіжних правознавців, істориків та представників інших галузей науки, періодична преса, інтернет-інформація.

Окремо розглядаються автономні утворення у складі європейських країн-членів Співдружності Незалежних Держав, які наприкінці минулого століття пережили великі потрясіння і нині стали на шлях системних перетворень в основних сферах життєдіяльності суспільства. Автор зробила історичний огляд становлення й розвитку СРСР як унікальної федеративної держави, в якій була створена розгалужена система автономних національних-територіальних утворень, відзначаються позитивні й негативні риси цієї системи. На підставі маловідомих архівних матеріалів зроблена спроба неупереджено оцінити причини і наслідки дезінтеграції СРСР. Автор зробила кваліфікований аналіз організації державної влади в сучасній Російській Федерації.

Значну увагу автор приділила дослідженню подій у так званих «гарячих» точках, наслідком яких стало утворення низки самопроголошених держав — Нагірний Карабах, Південна Осетія, Абхазія, Придністровська Молдавська Республіка. Ці невизнані держави реально існують у міжнародному політичному житті, взаємодіючи з різними суб'єктами міжнародного співтовариства, мають власні території, конституції, символи держави. У них існують ефективні органи державної влади, які підтримуються населенням, про що свідчать результати референдумів з найважливіших питань облаштування суспільства й держави.

Змістовними й цікавими є сюжети, присвячені ролі автономії в історії українського державотворення, зокрема вивченню досвіду тієї частини українських земель, які мали автономний статус у XVII–XVIII ст., що мало велике значення для формування ідеї державної незалежності України. Докладно розглядається статус Автономної Республіки Крим, відзначаються недоліки в сучасному українському законодавстві, що регулює взаємовідносини республіки з центральною владою України.

До теоретико-методологічних здобутків монографії слід віднести розгляд таких складних питань, як визначення поняття автономії, класифікація її численних форм, співвідношення понять «автономія» та «регіон» тощо. Заслуговує на увагу також трактування автором проблеми взаємовідносин культури і держави. Автор підкреслює, що «плюралізм культур та водночас соціально-економічна та політична інтеграція у єдиному національно-державному просторі мають стати однією з визначальних ліній внутрішньої політики будь-якої сучасної держави. Адже саме політика багатокультурності блокує можливу руйнівну силу етнічного фактора, дає змогу зміцнити міжнаціональну злагоду, стримати відцентрованість етнополітичної регіоналізації і, головне, відповідає нормам

Рецензії

міжнародного права на вільне самовиявлення людини, незалежно від національної і расової приналежності» (с. 95).

Отже, вітчизняна література з порівняльного правознавства поповнилася новою змістовною науковою працею, в якій поєднується глибокі теоретичні узагальнення з багатим фактичним матеріалом. Це і дає підстави стверджувати, що монографія доцента Н. А. Мяловицької знайде широке практичне застосування.